

Dr. Nail DRAGA

ÇËSHTJA E ULQINIT DHE GJEOPOLITIKA E FUQIVE TË MËDHA (1880)

Dihet tashmë së në pjesën e dytë të shek. XIX, në kuadër të Perandorisë Osmane në Ballkan kishin filluar lëvizjet politike të popujve të shtypur të cilët kërkonin avancimin e statusit të tyre politik, jo më si provinca autonome por për tu pavarësuar. Dhe gjatë Krizës Lindore 1875-1881 këto lëvizje u bënë realitet më ç'rast u kyçën edhe Fuqitë e Mëdha, duke paraqitur publikisht edhe interesat e tyre gjeopolitike, për këtë pjesë të Evropës. Në një situatë e tillë në kuadër të Perandorisë Osmane nga të gjithë popujt e shtypur nuk ka dilemë se shqiptarët ishin në pozitë më të vështirë, që dëshmohet edhe nga ngjarjet të cilat pasojnë në vitet në vijim. Nëse popujt tjerë ishin organizuar, dhe nga statusi autonom i provincave të tyre, donin të pavarësoheshin, shqiptarët për të parën herë dalin haptazi për autonomi në kuadër të Perandorisë, kuptohet si fazë e parë drejt pavarësisë së Shqipërisë. Dhe një kërkesë e tillë u bë publike nga Lidhja Shqiptare e Prizrenit (10 qershor 1878), organizata e parë politike e ushtarake e nivelit mbarëshqiptar.

Kongresi i Berlinit dhe harta e re politike e Ballkanit

Ndonëse idetë e para për prishjen e ekuilibrit në mes shteteve të Fuqive të Mëdha në lidhje me territoret që ishin nën administrimin e Perandorisë Osmane u paraqitën në Pagen e Shën Stefanit (3 mars 1878), ishte pikërisht Kongresi i Berlinit (13.6.1878-13.7.1878) me vendimet e veta që solli ndryshime konkrete në hartën politike të Ballkanit apo më saktë në Evropën Juglindore. Në sajë të luftërave të zhvilluara ndaj Perandorisë Osmane fqinjët tanë serbët dhe malazezët (1876-1878) përfundimisht fituan pavarësinë shtetërore. Por, në sajë të vendimeve të Fuqive të Mëdha, në kuadër të këtyre shteteve u përfshinë territore të banuara më popullsi shqiptare, të cilët nga një veprim i tillë i padrejtë ishin të detyruar të lëshojnë vatrat e tyre, ku janë të njohur “muhaxhirët” e kësaj periudhe, që ishte migrim i dhunshëm me përmasat e pastrimit etnik siç ishte rasti me vendbanimet shqiptare në Sanxhakun e Nishit. Ndonëse më përmasa më të vogla një dukuri e tillë ishte identike edhe në viset shqiptare të cilat u aneksuan nga Mali i Zi.

Në sajë të memorandumëve të prezantuar Fuqive të Mëdha nga Lidhja Shqiptare e Prizrenit bëhet me dije se në kuadër të katër vilajeteve (Shkodrës, Kosovës, Manastirit dhe Janinës) shqiptarët në këtë kohë ishin dominues me një popullsi prej 1.800.000-2.000.000 banorë, ndërsa sipërfaqja e katër vilajeteve ishte 90.000 km², nga të cilët trangu etnik shqiptar i banuar thuajse tërësisht nga shqiptarë shtrihej në një sipërfaqe prej 75.000 km². Por, për hir të realitetit, duhet thënë se në kuadër të këtyre vilajeteve kishte edhe popullsi sllave dhe greke, e cila ishte pakicë në krahasim me shqiptarët.

Vendimet e Kongresit të Berlinit i shkëputën hapësirës etnogeografike shqiptare në veri-lindje Sanxhakun e Nishit, duke ia bashkangjitur Serbisë, ndërsa në perëndim Malit të Zi ia bashkëngjitën Podgoricën, Spuzhën, Tivarin, Plavën e Gucinë, ndërsa në jug shtetit grek iu dhurua një pjesë e konsiderueshme e territorit duke mos përfillur strukturën etnike të popullsisë përkatëse.

Protestat e shqiptarëve ndaj vendimeve të Kongresit të Berlinit

Në sajë të një vendimi të tillë, Lëvizja Kombëtare Shqiptare e udhëhequr nga Lidhja Shqiptare e Prizrenit përgatiti dhe dhjetëra memorandume e protesta që iu dërguan Kongresit të Berlinit (1878), Fuqive të Mëdha dhe Konferencës së Berlinit (1880) në të cilën kërkohej paprekshmëria e territoreve shqiptare të veriut dhe të jugut, dëshmojnë se Lidhja Shqiptare e Prizrenit, edhe në veprimtarinë e saj diplomatike, në rrafshin ndërkombëtar, doli si përfaqësuese e mbarë kombit, si një organizëm mbarëshqiptar, i veshur me attribute shtetërore.

Një nga aksionet më të fuqishme të veprimtarisë diplomatike të Lidhjes, ishte udhëtimi në Evropë, në Romë, Paris, Londër, Berlin dhe Vjenë, në prill-maj 1879, i delegacionit të përbërë nga diplomati i shquar Abdyl Frashëri dhe Mehmet Ali Vrioni, që u paraqitën atje "si përfaqësues të Lidhjes Shqiptare, që përfshinte gjithë vendin". Delegacioni kërkoi nga shtetet evropiane të heqin dorë nga vendimet e Kongresit të Berlinit për copëtimin e tokave shqiptare, sepse ato vendime nuk kishin mbështetjen e popullsisë shqiptare në mjediset përkatëse.

Megjithatë, populli shqiptar nuk arriti të siguronte përkrahjen e Fuqive të Mëdha, të cilat pavarësisht nga ndonjë dallim në qëndrimet e tyre, në tërësi, u bashkuan në çështjen e zbatimit të vendimeve të Kongresit të Berlinit për kufijtë e veriut dhe të verilindjes së Shqipërisë. Është një fakt i njohur tanimë në historinë e Evropës se as Mali i Zi, as Perandoria Osmane nuk qenë në gjendje të thyenin qëndresën e shqiptarëve për të mbrojtur kufijtë e veriut. Ishte "Demonstrata navale" e gjashtë Fuqive të Mëdha të Evropës, siç ka hyrë kjo ngjarje në histori, ajo që i detyroi shqiptarët të lëshonin Ulqinin në nëntor të 1880-ës.

Mbrojtja e territoreve me luftë dhe çështja e Ulqinit

Në sajë të vendimeve të Kongresit të Berlinit principata e Malit të Zi, fitoi pavarësinë duke rritur sipërfaqen e territorit të vet nga 4.400 km² në 9.475 km². Në nenin XXVIII, të këtij Traktati parashihej që përveç Podgoricës, Shpuzës, Zhabjakut e Tivarit Malit të Zi ti jepej edhe krahina e Plavës së bashku me Gucinë. Por, ishin shqiptarët të udhëhequr nga Lidhja Shqiptare e Prizrenit, të cilët rezistuan kundër aneksimit të këtyre territoreve Malit të Zi, sepse u organizuan ushtarakisht dhe arritën fitore (dhjetor 1879-janar 1880) në luftën e Nokshiqit duke mposhtur ushtrinë malazeze. Pasi dështoi zbatimi që krahina e Plavës dhe Gucisë të aneksohet nga Mali i Zi, Fuqitë e Mëdha menduan që si kompensim t'i jepen krahina e Grudës, Hotit dhe një pjesë e Kelmendit. Por edhe ky propozim dështoi sepse ishin shqiptarët të cilët me 22 prill 1880, të Ura e Rzhanicës në lumin Cem forcat ushtarake të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, shënuan fitoren e radhës ndaj ushtrisë malazeze. Të ndodhur në një situatë të tillë të disfatave të vazhdueshme, Fuqitë e Mëdha dolën me propozimin tjetër që në vend të këtyre territoreve Malit të Zi si kompensim ti jepet qyteti i Ulqinit me rrethinë të ngushtë deri te lumi Buna.

Sapo u njoftua opinioni i gjerë me këtë vendim të turpshëm të Fuqive të Mëdha, ulqinakët dërguan në Shkodër parinë e tyre të përbërë nga Mehmet Beci dhe Mehmet Gjyli, për ti kërkuar ndihma Degës së Lidhjes në Shkodër. Ata iu treguan bashkatdhetarëve të tyre së çfarë kishin hequr nga pushtimi parë malazez (18.1.1878-8.2.1879). Dega e Shkodrës në bashkëpunim me Degën e Ulqinit menjëherë filluan përgatitjet për mobilizimin e popullit dhe mbrojtjen e vendit. Shembujt nga Plava, Gucia e Gruda të muajve më parë ku populli sfidoj ndaj armiqve dhe diplomacisë ndërkombëtare ishin motiv i mjaftueshëm dhe optimizëm edhe për të mbrojtur Ulqinin.

Gjendja në qytetin e Ulqinit ishte e elektrizuar dhe pakënaqësia në popull ishte e madhe, sepse nuk mund ta merrnin më mend së përsëri do të aneksoheshin nga Mali i Zi. Në lidhje për këtë çështje

po paraqesim, me këtë rast, një petitionin të banorëve të Ulqinit dërguar konsullit anglez në Shkodër Kirby Green(1880).

Më 3 shtator 1880

Me keqardhje të madhe mësuam se ishte vendosur që vendi ynë i dashur Ulqini t'i dorëzohet Malit të Zi dhe për këtë arsye Flota e Fuqive të Mëdha evropiane, gjatë këtyre ditëve do të vijë në Ulqin. Meqë ky popull i pafuqishëm ka qenë me shekuj nën dominimin e Lartmadhërisë së Tij, Sulltanit, edhe meqë gjuha, zakonet dhe feja janë të kundërta me ato të Malit të Zi, pranon të vdesë dhe plotësisht të shlyhet nga faqja e dheut, se sa t'i aneksohet Malit të Zi, ose të hyjë nën qeverinë e egër të tij, e në këtë mënyrë të jetë i ndarë nga Qeveria e drejtë e Lartmadhërisë së tij perandorake (të Sulltanit). Prandaj ne jemi të bindur se, Fuqitë e Mëdha, nuk do të dëshirojnë të ketë ndonjë gjakderdhje, dhe nëse do të ketë konflikte në mes ushtrisë sonë, e cila është mbledhur në kufi, dhe të asaj malazeze, përgjegjësia e ngjarjeve të tilla duhet t'u bjerë malazezve, të cilët do të jenë shkaktarë të saj. Ne për këtë arsye, ju lutemi t'i rregulloni këto punë në mënyrë të kënaqshme, pa vonesë dhe të na lëni si ishim më parë. Ne e kërkojmë këtë nga Ju, dje Ju lusim që dëshirat tona t'ia përcillni Qeverisë të cilën e përfaqësoni Ju dhe me një përgjigje të favorshme do të na bëni mirënjohës. Ju jeni dhënësi i urdhrave dhe udhëzimeve.

Në lidhje mbi këtë çështje u zhvillua një aksion i paparë diplomatik për kohën nga ana e përfaqësuesve të Fuqive të Mëdha, ku tonin kryesor e kishin Britania e Madhe dhe Austro-Hungaria. Edhe pse shqiptarët u organizuan ushtarakisht, me forca të rregullta dhe vullnetarë nga krahina të ndryshme shqiptare, duke zhvilluar edhe luftime për mbrojtjen e qytetit të Ulqinit, Dervish Pasha me forcat ushtarake hyri në Ulqin me 24 nëntor 1880, ndërsa forcave malazeze në prani të forcave ndërkombëtare iu dorëzoi me 26 nëntor, ndërsa e tërë kazanë më 29 nëntor 1880. Në luftimet për mbrojtjen e Ulqinit u plagos për vdekje edhe komandanti i forcave për mbrojtjen e

Ulqinit, Isuf Sokoli nga Shkodra. Nuk ka dilemë se qëndresa heroike e shqiptarëve në mbrojtje të Ulqinit paraqet një faqe të ndritur në luftërat dhe përpjekjet që bëri populli shqiptar nën udhëheqjen e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit.

Përfundim

Rasti i Ulqinit dëshmoi në mënyrë transparente aspiratat gjeopolitike të Fuqive të Mëdha, edhe pse në nenin XXVIII të vendimeve të Kongresit të Berlinit ishte vendosur që Ulqini të mbetej në kuadër të Perandorisë Osmane (Shqipërisë). Pra u vendos në mënyrë të jashtëzakonshme sipas oreksit të Fuqive të Mëdha, të cilat haptazi e kërcënuan Perandorinë Osmane, së nëse nuk bëhet dorëzimi i Ulqinit flota e kombinuar e Fuqive do ta pushtonte si peng Izmirin. Në një situatë të tillë nuk ka dilemë se Porta e Lartë e kishte më lehtë të sakrifikoje Ulqinin se sa Izmirin. Nga një qëndrim i tillë doli qartë se në planet gjeopolitike të Fuqive të Mëdha, trojet shqiptare u bënë “plaçkë tregu” për të kënaqur lakmitë pushtuese të shteteve fqinje, dhe për të vendosur “ekuilibrin” ndërmjet Fuqive të Mëdha, të prishur nga lufta ruso-turke dhe Traktati i Shën Stefanit (3 mars 1878).

Nga një veprim i tillë pasojat për shqiptarët të cilët u aneksuan nga Mali i Zi ishin të mëdha si në aspektin politik dhe atë demografik që do të dëshmohej në vitet në vijim. Nuk ka dilemë se përgjegjësinë kryesore e kanë Fuqitë e Mëdha të cilat nuk morën parasysh kriterin etnik të territoreve përkatëse si dhe angazhimin konkret politik dhe ushtarak të shqiptarëve për të qenë pjesë e pandarë e tërësisë etnogjeografike shqiptare.

Për ngjarjet e kësaj periudhe ekziston një material i tërë arkivor, por po ashtu ato janë përjetësuar në epikën tonë historike, që dëshmon se Lidhja Shqiptare e Prizrenit ishte interpretuesja më e devotshme e vullnetit politik të popullit shqiptar.

Dhe në fund duhet cekur se një veprim i tillë arbitrar i Fuqive të Mëdha në lidhje mbi Ulqinin, i cili për disa muaj ishte në qendër të diplomacisë ndërkombëtare, si asnjë qytet tjetër, ishte një paralajmërim për shqiptarët se në këtë mënyrë do të veprohet edhe më pas, kur janë në pyetje interesat e tyre për dominim gjeopolitik në këtë pjesë të Evropës. Një fat të tillë tragjik shqiptarët do ta përjetojnë më pas me rastin e luftërave ballkanike dhe me vendimet e Konferencës së Ambasadorëve në Londër në vitin 1912/1913, kur u përcaktuan kufijtë e Shqipërisë, në të cilën u morën vendime kriminale, sepse jashtë shtetit shqiptar mbetën gjysma e territoreve dhe e popullsisë shqiptare.

Dr. Nail DRAGA

SUMMARY

**THE QUESTION OF ULQIN AND GEOPOLITICS OF THE
GREAT POWERS (1880)**

The Congress of Berlin has drawn a new political map of Balkans, dividing from Albanian ethno-geographic area North-Eastern Sanjak of Nish adjoining it to Serbia, whilst Podgorica, Spuzha, Tivar, Plava and Gucia in Western part were given to Montenegro. In South, to Greece were submitted a considerable part of territory, disregarding the ethnic structure of population.

Against these arbitrary decisions, the Albanian National Movement led by the Albanian League of Prizren composed and sent tens of memorandums and protest notes to the Congress of Berlin, the Great Powers and the Conference of Berlin, expressing their deepest condemnation and disapproval for these flagrant violations, in contradiction with the legitimate rights of Albanian people. On the other hand, the Great Powers demanded unconditional implementation of the Congress decisions, Albanians initially responded diplomatically, before they resolved to military actions in defending Plava and Gucia (the Battle of Nokshiq, December 1879 – January 1880), and later defending Gruda (22 April 1880). After diplomatic debacle of the Great Powers, they imposed ultimatum to the Ottoman Empire for compensation of territories to Montenegro, thus giving away town of Ulqin and its districts. In contradiction with the Article 28 of the Congress of Berlin, which had foreseen Ulqin to remain in the Ottoman Empire (Albania), aspirations of the Powers to subordinate South-Eastern European part of the Ottoman Empire

under its strategic interests, altered this whole picture. Although, Albanians fought defending Ulqin, finally in November 1880, the Ottoman Empire surrendered the town to Montenegro Principedom in presence of international parties involved.

This act showed clearly geopolitical aspirations of the Great Powers of Europe, with main actors, the Great Britain and Austria-Hungary. Albanians annexed by Montenegro suffered major political and demographic consequences.

Such an arbitrary act of the Great Powers regarding Ulqin was a warning for Albanians of what was to follow regarding their interest in face of geostrategic domination in this part of Europe. This was confirmed later in the London Conference of Ambassadors 1912/1913, when half of territories with Albanian population were left out of Albania's borders.

